

Kes on Boccaccio autoriõiguste pärija?

Sellise küsimuse ees seisime eelmise aasta detsembris, kui Greifi trükikojas oli kirjastusel Tänapäev valmimas "Dekameron" ning saime teada, et ka Eesti Raamat sama teose kavatses välja anda. Nimelt oli teose tõlkeõiguste pärija kogemata mõlema kirjastusega lepingu sõlminud.

Paras ehmatas kõigile.

Tänapäev püüdis leida kompromissi. Väljaandmisest lihtsalt loobuda me enam ei saanud, kuna raamat oli ju valmis. Tegin Eesti Raamatu direktorile ettepaneku, et kuna meie teos on kalingurkõites ja ümbrispaperiga, jäägu see kauplustele müüa. Kuna Eesti Raamat pidi välja andma tavalise kõvas köites raamatu, siis olin valmis loobuma koolide ja raamatukogude tellimustest ning neile teada andma, et taskukohasem teos on ilmumas. Pealegi teatas Eesti Raamat, et nende "Dekameron" ilmub alles paari-kolme kuu pärast.

Ja tulemus: äkki olid koos müügil kaks "Dekameroni" ning vaid mõnekümnekroonise hinnavahega.

Ning siis algas äkki ajakirjanduse huvi raamatu vastu (mis on väga tavapäratu), täpsemalt öeldes intriigi vastu. Öhtuleht, Eesti Päevaleht ja lõpuks Postimees. Viimases püüdis Rein Veidemann mitmel erineval moel selgeks teha, et Tänapäeva "Dekameron" on kehvem. (Vahemärkusena: meie lähtusime 1957. aasta trükist ja see oli teadlik valik, tuginedes asjatundjate nõuannetele.) Ja et üleüldse tegutseme metsiku Lääne seaduse kohaselt, kes enne kohale jõuab, maanurga tähistab ja seega omanikuks saab.

Omalt poolt sekundeeris ka Eesti Raamatu peatoimetaja Rein Pöder, kes teatas, et Eesti Raamat on nõuka-ajal tegutsenud Eesti Riikliku Kirjastuse õigusjärglane ning teisel kirjastusel on seega kohustus nõukogude ajal ilmunud teoste kohta just Eesti Raamatult luba küsida. See olevat kollegiaalsuse, eetika ja viisakuse asi.

Ausalt öeldes teeb kõik see kokku kurvaks ja nõutuks.

Tänapäev tegutseb juba kuuendat aastat. Meil on klassikasari "Punane raamat", kus oleme andnud välja ka juba varem eesti keeles ilmunud teoseid. Aga millistena varem ilmunud? Vene ajal, tihedas tinalaos, koltunud paberil, hallide pappkaante vahel. Meie oleme need teosed toimetanud, kui vaja, siis kaasajastanud ning enamjaolt uued ees- või järelsõnad tellinud. Need teosed lugejatele väarikas köites pakunud. Ning üsna palju kiidusõnu kuulnud. Ja pole ju meie süü, et keegi varem selle peale ei tulnud.

Samuti oleme tasunud tõlkijatele, tõlkeõiguste pärijatele ning autoriõiguste kehtivuse korral ka välislitsentsid maksnud. Kaheldav, kas nõuka-ajal üldse eriti hoolikalt välislitsentse taotleti ja tasuti...

Millisest õigusjärgsusest me räägime?

Ma ei oleks üldse seda lugu kirjutanud, vaid Eesti Raamatule kingiks "Dekameroni" viinud ning jätkuvat kolleegide vahelist sõprust soovinud. Kuid ajakirjanduse kaudu kirjastuse Tänapäev vastu tõstetud alusetuid süüdistusi ning pahasoovlikkust ei kavatse ma vaikides taluda.

Jah, me teeme raamatuid ka edaspidi. Häid ja ilusaid. Uusteoseid ja klassikat.

Head lugemist.

TIINA TAMMER,
kirjastuse Tänapäev juht

Edukamad raamatud jaanuaris 2005

Barb Whiter. **Mängude entsüklopeedia** 7551 (sellest 7000 Suur Eesti Raamatuklubi)
Enno Tammer. **Nõukogude aeg ja inimene** 835
Guido Knopp. **SS. Ajaloo hoiatus** 660
Anton Tšehhov. **Jutustused** 571
Thor Heyerdahl. **Ra** 521
Reet Made. **Velli Oliver** 474
Kurt Vonnegut. **Galápagos** 406
Piret Raud. **Ernesto küülikud** 386
Jaan Tätte laulud 347
Dalai-laama. **Kuidas anda elule mõte** 337

Kolm ilmavaadet

Sarjas "Punane raamat" on sel aastal ilmunud kolm erineva maailma-käsitlusega raamatut. Seob neid kõiki aga see, et tegemist on väga väärt kirjandusega, mis igale ajaproovile vastu pidanud.

VENE KIRJANDUSE TUNDMATU PÄRL

Paljud armastavad öelda, et vene kirjandus on nende suur lemmik. Ühtlasi lisatakse, et kahjuks on kõik hea juba loetud. Õhatakse, meenutades mõne lemmikraamatu esmakordset lugemist, nagu kaua koos elanud paarike armisaegadele mõeldes. Leonid Tsõpkin raamatut "Suvi Baden-Badenis" on kriitikut pidanud tundmatuks pärlliks, mis ühtäkki rambivalgusse sattus.

Vaevalt et asjasse pühendamatud oskaid Leonid Tsõpkin kirjanduse pidada. 1926. aastal Minskis vene-juudi perekonnas arstide lapsena sündinud Tsõpkin oli tunnustatud patoanatom, kes uuris ühes Moskva instituudis kasvajaid ja ahvide bioloogiat.

"Suvi Baden-Badenis" on hümn vene kirjandusele ja eriti Dostojevskile. Romaani keskmes on kaks reisi. 1867 sõidab Fjodor Mihhailovitš Dostojevski koos abikaasa Anna Grigorjevna võlgnike eest pakku Baden-Badenisse.

Keskealise kirjaniku ja noorukese masinakirjutaja suhted pingestuvad. Nende looga põimub kirjeldus teisest rongisõidust, kui minategelane, ilmselgelt Tsõpkin ise, sõidab nõukogude ajal Moskvas Leningradi ning loeb Anna Grigorjevna päevikut. Vahele on pikitud ridamisi vihjeid vene kirjandusele, sellega seotud paikadele ja inimestele. Tsõpkin kirjutab kirjandusest, armastusest, mängukirest, ajalooost ja paljust muust, mis sinna vahele jääb. Raamat on kirjutatud katkematu lindina, see on peaaegu mõttevoog ning jää Tsõpkin ainsaks pikemaks tekstiks.

1981. aastal toimetati UPI Moskva korrespondentid käsikirja Ameerikasse. 15. märtsil 1982. helistas Tsõpkinile Ameerikast poeg Mihhail, kes teatas, et isa raamat oli avaldatud New Yorgis vene emigrantide ajakirjas. Nädal aega hiljem tabas Leonid Tsõpkin südameatakk ja ta suri.

"Suvi Baden-Badenis" vajus vahepeal unustusse, kuid kümnepäevast tagasi avastas enda jaoks selle raamatu Susan Sontag. Suures osas tänu Sontagi kaasabile on tema järelsõnaga väljaanne viimastel aastatel ilmunud paljudes riikides ja seda on saatnud suur menu.

TAUNO VAHTER

VIISKÜMMEND AASTAT HILJEM

Läbi aegade ei ole lugejad Ray Bradbury "451° Fahrenheit" liigitamises olnud kuigi üksmeelsed. Enamasti teatakse Bradburyt kui ulmekirjanikku ja sestap loetakse ka "Fahrenheit" üldiselt ulmekirjanduse hulka. Samas on neid, kes asetavad selle täie enesestmõistetavusega ühte ritta Orwelli "1984" ja Huxley "Hea uue ilmaga". Oigus on ilmselt mõlemal leiril, sest romaan kannab selgelt nii ulmekirjanduse kui ka antiutoopia märke. Viimaseid allkirjutanu arvates siiski rohkem.

1953. aastal, kui romaan esimest korda ilmus, oli see kindlasti aktuaalsem, kui paarkümmend aastat hiljem, kuid nüüdseks on ehk jälle üha enam oluliseks muutumas.

Kui Bradbury teost kirjutati, oli maailmal raamatupõletamine kui sümbol veel väga hästi meeles ning toonastele lugejatele mõjus see kindlasti oluliselt ähvardavamalt ja reaalsemalt kui hiljem, mil mälestus totalitarismist vabas maailmas aina kaugemaks muutus. Eriti kummastav oli selles valguses muidugi raamatu esmailumine eesti keeles totalitaarse riigi koosseisus juba 1959. aastal.

Nüüd näikse teos aga jälle aktuaalseks muutunud olevat, sest paljude ühiskonnateadlaste arvates on totalitarism maailmas taas pead tõstmas, ehkki seekord varjatud, demokraatlikul kujul. Ehk üsna täpselt sellisena, nagu Bradbury seda "Fahrenheitis" kujutab.

MIHKEL MÕISNIK

MILJON AASTAT HILJEM

Kurt Vonneguti "Galápagos", ameerika postmodernse vanameistri kaheksas eestindus, kuulub kindlasti tema tähtsamate teoste hulka. Pilked inimkonna pihta lähtuvad seekord darvinistlikust evolutsiooniteooriast.

1986. aastal saabub rühm turiste Darwini jälgedes üksildastele ja liigirikastele Galápagose saartele. Samal ajal ülejäänud maailma tabav kataklüsm muudab nad ainsaiks inimolendeiks maamunal ning uue liigi esivanemaiks. Üleskutse "tagasi loodusesse" omandab eriti sõnasõnalise tähenduse, "looduse kroon" võetakse peast, lihtne turismiretk muutub miljon aastaseks evolutsiooniliseks rännakuks, mida lugeja jaoks jälgib ja vahendab Vonneguti järjekordne alter ego, Kilgore Trouti laevaehitajast poja vaim.

Uue liigi Aadamad ja Eevad on: verepilaustlikust ühendusest sündinud ja vana-da daamidega abielludes varanduse teeninud gigolo, lesestunud bioloogiaõpetaja, jaapani arvutigenius (õigemini tema tõlkeid ja tsitaate pilduv kompuuter), tolle naine, kelle geenid on tuumapommi radiatsioonist muundunud, noalaeva kapten ning kuus orvusk jäänud näitsikut kannibalide hõimust.

Ajapikku regresserub sellest suureajulisest sootsiumist loodusliku valiku (et mitte öelda pimedate juhuse) teel nõtkete kalainimeste liik, vulkaaniliste saarte viljatud kaljunõlvad muutuvad aga liivarandadega laguunideks.

Autorile tüüpiliselt fragmentaarse ülesehitusega ja ajateljel uljalt edasi-tagasi hüplev "Galápagos" kütkestab ootuspäraselt vaimuka völluühendusega: muuhulgas on meie lõpnu liigikaaslased ja muud loomad paleozooloogilisi tabeleid matkides tärniga märgistatud. Kohatine süzeeliini pidurdav süüvimine ökoloogilistesse ja sotsioloogilistesse üksikasjadesse muudab teose Vonneguti muudest romaanidest ehk mõnevõrra raskemini loetavamaks, kuid – julgen kinnitada – seda mõjuvamaks. Ja lõppkokkuvõttes kumab misantroopsest raamatust ometi läbi usk inimkonna muutumis- ja õppimisvõimesse.

OLAVI TEPPAN

TÄNAPÄEVA RAAMATUTE KEVADINE SOODUSMÜÜK
7. – 27. MÄRTSINI RAAMATUKAUPUSTES ÜLE EESTI

TOIMETUS: Tiina Tammer, kirjastuse juht 669 1893 | Tauno Vahter, toimetaja 669 1894 | Olavi Teppan, toimetaja 669 1895 | Mihkel Mõisnik, toimetaja 669 1892 | Leonore Riitsalu, müügijuht 669 1890
AS TÄNAPÄEV: Pärnu mnt 20, Tallinn 10141 | faks 669 1891 | e-mail tnp@tnp.ee www.tnp.ee | Väljaandja: AS Tänapäev

